

ANALIZA SUKOBNA INTERESA NA PRIMJERU SPECIJALNOG REZERVATA PRIRODE U SRBIJI: EMPIRIJSKO ANALITIČKI PRISTUP

ANALYSIS OF CONFLICTING INTERESTS ON THE EXAMPLE OF THE SPECIAL NATURE RESERVE IN SERBIA: EMPIRICALLY ANALYTICAL APPROACH

Mirjana STEVANOV¹; Albina TARJAN TOBOLKA²; Ljubomir KLJAJIĆ³; Martina KIČIĆ⁴; Max KROTT⁵

SAŽETAK:

Empirijsko analitički pristup znanosti šumarske politike primijenjen je na primjeru specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-Petrovaradinski Rit“ (Srbija) s ciljem sveobuhvatne analize korisnika, njihovih interesa i potencijalnih sukoba interesa. Istraživanje je provedeno od kolovoza 2017. do kolovoza 2018. godine. Procjena intenziteta interesa identificiranih korisnika temelji se na kvalitativnoj analizi sadržaja i kritičkoj analizi te kombinaciji tehnika triangulacije, logičkog zaključivanja, indukcije i dedukcije. Unosom procijenjenog intenziteta interesa korisnika (vlasnici šuma – država i privatni šumovlasnici; zaposleni u šumarstvu; poduzeća/institucije – drvna industrija, pokrajinski sekretarijat, itd.; građani) u analitičku shemu jasno se mogla izdvojiti zona sukoba između korisnika s vrlo jakim interesom za korištenje drvne mase (Vojvodinašume, crkva, prerada drva) i korisnika koji pripadaju interesnom polju očuvanja/zaštite prirode (institucije zaštite prirode, građani). Uz navedeno, država tj. Vojvodinašume su u unutarnjem sukobu, jer (također) imaju vrlo snažan interes za proizvodnju drva s jedne strane i za zaštitu prirode s druge strane. Kako bi uravnotežila interese, država/pokrajina je u prednosti jer rješenje može potražiti interno, ali analitička shema pokazuje i da će rezultat neizbježno dovesti do sukoba s drugim korisnicima (drvnom industrijom ako se poveća opseg zaštite ili zaštitom prirode ako se pojača sječa drva). Koncept zaštitnih zona pokazuje trenutni kompromisni paket između zainteresiranih strana (stroga zaštita 6%, aktivna zaštita 29% i korištenje drva 65%), koji će opstati dok ga država bude mogla podržati političkim mjerama. Empirijsko analitički pristup omogućio je sveobuhvatni uvid u korisnike i interese vezane za Rit, a metodološka postavka je uz zaključake relevantne za daljnja znanstvena istraživanja stvorila osnovu za aktivniju komunikaciju rezultata s praksom.

KLJUČNE RIJEČI: interesi, konflikti, zaštićena dobra, šumarska politika, Srbija.

UVOD INTRODUCTION

Pojam *šumarska politika* je sinonim i za znanost šumarske politike, kao i za „dnevnu“ šumarsku politiku, koja se iz

dana u dan odvija u praksi. Dok je osnovni zadatak ove druge („dnevne“) vezan za formuliranje i implementaciju općevažećih ciljeva i mjera kroz Zakone i strategije u svrhu osiguravanja trajnosti gospodarenja šumama, znanost šumarske politike se bavi analizom implementacije, kao i na-

¹ Dr. Mirjana Stevanov, Institut za nižijsko šumarstvo i životnu sredinu, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija

² Mast. ing. Albina Tarjan Tobolka, Vojvodinašume, Srbija

³ Mast. Ljubomir Kljajić, Institut za nižijsko šumarstvo i životnu sredinu, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija

⁴ Mag. ing. silv. Martina Kičić, Hrvatski šumarski Institut, Jastrebarsko, Hrvatska.

⁵ Prof. Dr. Max Krott, odjeljenje za politiku šuma i zaštitu prirode, Šumarski fakultet i Ekologija šuma, Sveučilište Georg August Göttingen, SR Njemačka

činima unapređenja (Krott, 2005; Kroeger, 2017). Literatura zemalja s područja bivše Jugoslavije pokazuje da je to do sada bio i najzastupljeniji način istraživanja (Avdibegović, 2002; Martinić et al. 2009; Vuletić et al. 2009b; Stevanov et al. 2010; Brajić et al., 2011; Todorov et al., 2011; Nikolić et al., 2011; Nonić et al., 2012; Keča, Nedeljković, 2012; Lukić, 2013; Ranković et al., 2016; Pezdevšek Malovrh et al., 2018; Nonić et al., 2019). Nasuprot tomu, interes, kao ključni način uređivanja politike u šumarstvu (Krott, 2005), prisutan je u svega nekoliko inicijalnih istraživanja (Grujičić et al., 2008; Vuletić et al., 2009a, 2010, 2013; Kiš et al., 2010; Nevenić et al., 2011; Marić et al., 2012), koja se oslanjaju na mišljenja ispitanika, a rezultati ankete pokazuju šumarstvo i zaštitu prirode kao strane u sukobu¹ (Vuletić i suradnici 2010). U Srbiji su inicijalna istraživanja provedena u nacionalnom parku Fruška Gora (Nevenić et al., 2011) u parku prirode Lazarev Kanjon (Grujičić et al., 2008) sa fokusom na načine rješavanja sukoba. U usporedbi sa tim, ovaj rad se završava tamo gdje prethodno navedeni počinju – kod potencijalnih sukoba interesa. To naglasak istraživanja pomiče na (drugačije) kombiniranje analitičkih kategorija i metoda prikupljanja i analize podataka, otvarajući ulaz u teorijski-baziranim analitičko-heurističkim aspektima, kvalitativnim podacima, kao i kritičkom zaključivanju na temu korisnika šuma, njihovih interesa i sagledavanja potencijalnih sukoba interesa. Cilj rada je da na konkretnom primjeru provjeri tvrdnju znanosti o šumarskoj politici – da se korištenjem empirijsko analitičkog pristupa (Krott, 2005, 2012; Kleinschmit et al., 2016) mogu definirati i analizirati korisnici, njihovi interesi i potencijalni sukobi interesa. Empirijsko analitički pristup je pozitivistički, metode su uglavnom kvalitativne, a za empirijski primjer uzet je specijalni rezervat prirode „Koviljsko-Petrovaradinski Rit“ (u daljnjem tekstu Rit) koji je dobro pristupačan i poznat autorima rada (Tarjan Tobolka, Stevanov, 2016).

ANALITIČKI OKVIR ANALYTICAL FRAMEWORK

1.1. Korisnici šuma – 1.1. Forest users

Korisnici šuma su promatrani kroz četiri analitičke kategorije (Krott, 2005):

Vlasnici šume: čimbenici koji posjeduju neposrednu moć kontrole nad određenom šumom: država, privatni šumovlasnici, crkve, manastiri, općine, itd. Država često javnim/državnim poduzećima delegira pravo upravljanja i/ili gospodarenja šumama te ona pripadaju također u ovu kategoriju.

Zaposleni u šumarstvu: svi oni korisnici šume koji „nose“ realizaciju proizvodnje u šumarstvu, npr. šumski radnici i

zaposleni na poslovima gospodarenja, ali koji nemaju neograničeno pravo pristupa šumi, kao niti moć odlučivanja u postupanju s njom, već je to regulirano ugovorima, pravnim i drugim aktima.

Poduzeća i institucije: obuhvaća poduzeća i institucije čije je djelovanje vezano za šume - primarnu i sekundarnu preradu drva, institucije za zaštitu prirode, vodoprivredu, itd.

Građani: svi članovi određene političke zajednice (npr. općine), kao i građani koji posjećuju konkretan prostor šume radi odmora i rekreacije. Ovdje su promatrani pojedinačni građani kao neorganizirana skupina te lokalna grupiranja poput školskih odjeljenja, trkača i ostalih koji promatrani prostor grupno koriste.

1.2. Interesi i sukobi interesa – 1.2. Interests and conflicts of interest

Po najzastupljenijoj definiciji, interesi su vezani za korist koji pojedinac ili grupa mogu „izvući“ iz određenog objekta (Krott, 2005), a taj objekt je u ovom slučaju šuma. Interesi samim tim određuju način na koji će se pojedinci ili grupe orijentirati prilikom svog djelovanja (ibid.), odnosno koje mjere i postupke će poduzeti, kao i koje resurse će uložiti ne bi li došli do određene koristi (Schuesser, 2012, 2013). Koristi od šuma su višestruke (Amacher et al., 2014) i po Glueck et al. (2001) mogu se analitički svrstati u: (i) koristi od drva (prodaja drva, upotreba drva za grijanje, itd.); (ii) koristi od lova, ribolova, stočarstva, itd.; (iii) koristi zaštite stambenih objekata od buke i pogleda; (iv) koristi zaštite infrastrukture (cesta, pruga) od odrona, snijega, vjetera itd.; (v) koristi zaštite prirode, npr. bioraznolikosti; (vi) očuvanja (kvaliteta) vode i klime (npr. skladištenje ugljika); (vii) rekreacije i odmora u šumi, očuvanja krajolika; kao i (viii) uporabe šume/zemljišta na najprofitabilniji način (na primjer iznajmljivanje zemljišta, prodaja šume).

Sukobi interesa – Conflicts of interest

Kada u svijetu ograničenih resursa različiti interesi dođu međusobno u dodir, onda često dolazi do sukoba (Eckberg i Sandström 2013). Ako se polazi od pretpostavke da svaki od interesa ima ekonomsku, ekološku ili društvenu osnovu (Krott, 2005) onda se sukobi mogu reducirati na sedam osnovnih (Glueck et al., 2001):

Sukob ekonomskih interesa (Tablica 1, ❶): kada kod višenamjenske proizvodnje dva ili više tržišnih dobara postanu konkurentna (npr. drvni sortimenti i usluge lova), ali i kada se na tržištu rada interesi poslodavca i zaposlenih sukobe (npr. oko cijene rada) ili se na tržištu sirovina poduzeća kao prodavači drvne sirovine sukobe sa drvoprera-

¹ U Bosni i Hercegovini (BiH) 22% ispitanika također prepoznaje sukob šumarstva i zaštite prirode kao relevantan dok njih 51% ističe sukob šumarstva i drvne industrije kao primarni (Marić et al., 2012).

Tablica 1. Primjeri sukoba interesa u šumarskoj politici (1–7)
Table 1. Examples of conflict of interests in forestry policy (1–7)

Interesi vezani za šumu <i>Forest related interests</i>	Društveni <i>Social</i>	Ekološki <i>Ecological</i>	Ekonomski <i>Economical</i>
Ekonomski <i>Economical</i>	3 Ekonomski interes vlasnika/korisnika šume je u sukobu sa interesom društvenih grupa koje šumu koriste za odmor i rekreaciju, zaštitu zemljišta, pejzaž, itd. 7 Usaglašavanje interesa oko prostornih i drugih planova (urbanističkih, ...)	2 Sukob kratkoročnog ekonomskog interesa (npr. ostvarivanje dobiti) i dugoročnog ekološkog interesa (npr. zaštita prirode, održivost)	1 Nemogućnost usaglašavanja višenamjenskog korišćenja šuma za dva ili više tržišnih dobara, sukob na tržištu rada između poslodavca i zaposlenih, sukob interesa proizvođača i kupaca sirovine, itd.
Ekološki <i>Ecological</i>	5 Ekološko opterećenje prostora zbog velikog broja posjetitelja, turizam, itd.	4 Nemogućnost postizanja konsenzusa o načinu gospodarenja zaštitnim šumama, upravljanja zaštićenim područjima, itd.	
Društveni <i>Social</i>	6 Sukob različitih društvenih grupa po pitanju prioritetnog korišćenja šume za rekreaciju		

Izvor: Glueck et al., 2001:3, adaptirano

divačima kao kupcima, što se u velikoj mjeri rješava putem tržišnog mehanizma (Ranković, Keča, 2007).

Sukob ekonomskih i ekoloških interesa (Tablica 1, 2): kada kratkoročni ekonomski interes (npr. dobit od intenzivne sječe drva) dođe u dodir s dugoročnim ekološkim interesom očuvanja prirodnosti i vitalnosti šuma za buduće generacije: To je prepoznatljivo kroz diskusije o klimatskim promjenama (Thom et al., 2017), sadržaju/definiranju održivog gospodarenja šumama i biološke raznolikosti (Seidl et al., 2017) ili posljedicama emisije različitih plinova na vitalnost šuma (Scott et al., 2018).

Sukob ekonomskih i društvenih interesa (Tablica 1, 3): kada ekonomski interesi (npr. profitno orijentiran vlasnik ili poduzeće) dođu u dodir s društvenim interesima rekreacije, odmora, krajolika, zaštite vode, itd. Dok zadovoljava nje ovih društvenih interesa uglavnom ne donosi prihod, već restriktivno utječe na proizvodnju tržišnih dobara (Keča et al., 2013).

Sukob ekoloških interesa (Tablica 1, 4): ne dovodi se u pitanje cilj očuvanja šumskih ekosusava (uz minimalno ili potpuno odsudstvo ljudske intervencije), već način (Amacher et al., 2014): da li šume treba potpuno prepustiti samima sebi, intervenirati samo u sprječavanju šteta ili prilagoditi načine gospodarenja ovom posebnom režimu.

Sukob ekoloških i društvenih interesa (Tablica 1, 5): prisutan je svugdje gdje ekološki aspekti „trpe“ uslijed ljudskog faktora, a teško je ustanoviti prioritet, npr. u planinskom području koje je bogato mladom šumskom vegetacijom, zimi atraktivnom za skijanje i snowmobil (nenamjerno uništavanjem mladica od strane skijaša i vozača), a zbog strmih nagiba podložno lavinama, bujicama i odronima.

Sukob društvenih interesa (Tablica 1, 6): uglavnom slijed međusobnog neslaganja više društvenih grupa koje prioritet daju različitim načinima korišćenja šume za odmor i rekreaciju (planinari, biciklisti, grupe koje koriste šumske pu-

teve za jahanje ili grupe koje se zalažu za očuvanje prirode kroz potpunu zabranu korišćenja ne mogu postići dogovor).

Sukob ekonomskih, ekoloških i društvenih interesa (Tablica 1, 7): prostor je pogodan višenamjenskom korišćenju, a predmet je različitih vrsta i razina planiranja, od općih prostornih planova, preko planova gospodarenja šumama, planova zaštite određenih prirodnih područja, planova razvoja turističkih regija, pa do planova jedne mjesne zajednice. Tada postoji potencijal za nastanak ekonomskih, ekoloških i društvenih sukoba.

MATERIJAL I METODE RADA MATERIAL AND METHODS

2.1. Empirijski primjer – 2.1 Empirical example

Koviljsko-Petrovaradinski Rit (5.895 ha) se nalazi u Vojvodini, u jugoistočnom dijelu Bačke (Slika 1) i prostire se većim dijelom duž lijeve, a manjim dijelom uz desnu obalu rijeke. Rit predstavlja integralnu cjelinu šumskih, vlažnih (barsko-močvarnih) i poplavnih staništa pod neposrednim utjecajem kolebanja razine vode rijeke Dunav. On spada u zaštićena dobra, a temeljne vrijednosti ovog specijalnog rezervata prirode su očuvanost i raznovrsnost izvornih orografskih i hidrografskih oblika ritova (ade, rukavci, bare, močvare), očuvanost i bujnost izvornih biljnih zajednica karakterističnih za ritove – šume, livade, trstici i ševari, kao i raznovrsnost i bogatstvo faune (206 vrsta ptica i 24 vrste riba) koje uključuje prisutnost rijetkih i prorijeđenih vrsta. 1989. godine Rit je proglašen kao međunarodno važno područje za ptice, 2005. godine kao područje značajno za floru, 2004. godine uvršten je na popis zaštićenih područja značajnih za sliv rijeke Dunav, a od 2012. godine nalazi se na Ramasar popisu važnih vlažnih područja (Panjković et al., 2016; Puzović et al., 2015). Ritom kao zaštićenim područjem koje se nalazi u neposrednoj blizini autoceste Novi Sad-Beograd, a od navedenih gradova udaljen je 20, odnosno 60 kilometara upravlja Javno Poduzeće (JP) Vojvodina

Slika 1. Specijalni Rezervat Prirode "Koviljsko-Petrovaradinski rit" – geografski položaj i rasprostiranje (Izvor : Panjković et al., 2010)
Figure 1. Special Nature Reserve "Koviljsko-Petrovaradinski Rit" – geographical location and distribution (Source: Panjković et. al, 2010)

našume, koje je tržišno i profitno orijentirano (Stevanov, Krott, 2013). U selu Kovilj nalazi se Manastir Svetih Arhangel, što obogaćuje okolinu samog Rita koji se prostire na teritoriju četiri političke općine – Novi Sad, Indija, Sremski Karlovci i Titel. Prema Uredbi o proglašenju (Sl. glasnik 44/11) Rit je podijeljen na tri stupnja zaštite: prvi stupanj obuhvaća 373 ha (6%) stroge zaštite; drugi stupanj 1.738 ha (29%) je pod mjerama aktivne zaštite; u trećem stupnju 3.784 ha (65%) moguće je gospodariti šumama bez ograničenja (Panjković et al., 2010; POG – Posebne Osnove Gospodarenja šumama).

2.2. Sekvencijska metoda – 2.2. *Sequential method*

S obzirom da interese korisnika nije moguće izravno sagledati, znanost šumarske politike ih istražuje kroz pozicije i (javno iznesene) stavove, aktivnosti i resurse korisnika (Krott, 2005). U ovome radu ovi aspekti istraženi su primjenom modificirane sekvencijske metode po Schuesseru (2012, 2013): (i) Prva sekvencija obuhvaća prikupljanje empirijskog materijala u vidu polu strukturiranih otvorenih intervjua licem u lice, kojima se dolazi do početnih informacija o korisnicima i njihovom djelovanju. Tehnikom

snježne grude (Cohen, Arieli, 2011) nastoji se doći do svih potencijalnih korisnika prostora – u konkretnom slučaju Rita. Takav polustrukturirani otvoreni razgovor primjenjuje se sve dok se korisnici ne počnu ponavljati (cirkularni intervjui); (ii) Druga sekvencija zahtijeva da su istraživaču tijekom prikupljanja podataka na terenu dostupni svi sugovornici identificirani u prvoj sekvenci te da je moguće steći njihovo povjerenje i voditi otvorenu, obostranu komunikaciju. U ovoj fazi prikupljaju se detaljne informacije, ne samo razgovorom (licem u lice) već se posjećuju javna okupljanja kojima ciljni akteri nazočuju (npr. sastanci lokalne samouprave), prate se njihove izjave i postupci, prikupljaju informacije o resursima koje posjeduju i promatraju njihove ostale (javne) aktivnosti. Prikuplja se materijal u tiskanom (ili drugom) obliku koji bi dokumentirao identificirane stavove i aktivnosti u promatranom razdoblju (konkretno u posljednjih pet godina), npr. izjava na javnom skupu o nedostatku financijske podrške se zabilježi i nastoji dokumentirati na terenu; (iii) Treća sekvencija obuhvaća sistematizaciju prikupljenog materijala, koja kod N-uzorka (Schusser et al., 2012, 2013) obuhvaća statističku obradu, dok u pojedinačnom prikupljeni empirijski materijal (dokumenti i transkripti) prolazi kvalitativnu analizu sadržaja (Bowen,

¹ Preuzeto sa <http://www.vojvodinasume.rs/ponuda/srp-koviljsko-petrovaradinski-rit/>

2009) i kritičku analizu (Friedrichs 1990, Browne, Keeley 2001). Nakon toga se primjenom tehnika triangulacije, logičkog zaključivanja, indukcije i dedukcije vrši procjena intenziteta interesa identificiranih korisnika datog prostora (Rita) od vrlo jakog (+++) i jakog (++) , preko umjerenog (+) i postojećeg (●) do nepostojećeg (/). Skala je bazirana na višefaktorskoj procjeni intenziteta interesa, bez korištenja manuala ili sličnih pomagala, te postupak zahtijeva dobro poznavanje slučaja i materije, iskustvo, duži razdoblje za promatranje, kritičnost i sveobuhvatnost, a zbog pouzdanosti postupak procjene vrši se nezavisno od strane barem dva istraživača, te se rezultati usporede i kritički diskutiraju u okviru cijelog tima. Kada razlike u procjeni intenziteta budu neznatne (npr. umjeren ili postojeći), tijekom samog procesa moguće je vršiti korekcije, posebno kroz relativne usporedbe s jedne, kao i uzimanje u obzir cijele slike s druge strane (kada su procijenjeni interesi svih korisnika). U slučaju nedostatka adekvatnih „dokaza“ za određene tvrdnje korisnika, interes se procjenjuje na osnovi raspoloživog materijala, imajući u vidu da je procjena podložna promjeni ukoliko to dodatni materijal pokaže.

2.3. Empirijski materijal i analiza – 2.3. *Empirical material and analysis*

Istraživanje je provedeno kolovoza 2017. do kolovoza 2018. godine. U periodu između kolovoza i prosinca 2017. godine kao i od svibnja do kolovoza 2018. godine provedeno je anketiranje vlasnika šuma (kodovi arhiviranih intervjua: i-4, i-6, i-9),¹ zaposlenih u šumarstvu (kodovi i-5, i-10, i-11), zaposlenih u institucijama za zaštitu prirode (kod i-2), rekreativnih trkača (kod i-7), stočara (kod i-9), članova planinarskih društva (kod i-8) i nezavisnih stručnjaka koji svojim radom ili drugim aktivnostima dolaze u dodir s istraživanim područjem (kodovi i-1, i-3). Započinjalo se otvorenim pitanjem o Ritu, koje se specificiralo kako bi se dobila slika o korisniku, kao i tome koje ostale aktere će navesti. Drugoj fazi se pristupilo ciljem produbljivanja i detaljnijeg objašnjavanja iskaza, bez utjecaja na tijek ili smjer kretanja odgovora (Bullard, Klemperer, 1984). Radi dobivanja informacija o stavovima pojedinih institucija i grupa (institucija za zaštitu prirode, stočara) autori su nazočili radnim sastancima kao nezavisni promatrači („np-s“)², npr. u Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode tijekom mjeseca rujna 2017. godine (arhivirano pod np-s1). Osim intervjua, prikupljena je i analizirana dostupna literatura: osnove i planovi gospodarenja šumama za gospodarske jedinice „Topolik“, „Dunavske ade“, „Šajkaška“, „Krčedinska ada“, Planovi upravljanja 2012-2021 te Programi upravljanja za 2014., 2015., 2016., 2017. i 2018. godinu. Pregledan

je i analiziran arhivski materijal Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (aktualni akt o proglašenju zaštićenog područja, ranija dokumentacija o prethodnim oblicima zaštite i upravljanja, prijedlozi i primjedbe brojnih zainteresiranih strana, zapisnici sa sastanaka, upute i mišljenja stručnih službi). Obradeni su i članci iz dnevnog tiska, kao potpora (ili ne) iskazanim stavovima zainteresiranih strana. Treća sekvenca je potom obuhvatila kritičku analizu prikupljenog materijala i procjenu intenziteta interesa, koja je unijeta u analitičku shemu. Shema (vidi Sliku 2) sublimira analitičke kategorije iz ovog poglavlja, gdje su horizontalno predstavljeni korisnici šuma, vertikalno njihovi pretpostavljeni interesi, a na presjecima (ilustriranim ovalnim oblicima) unosi se procjena intenziteta interesa za sve grupe korisnika posebno. Nakon toga pristupa razmatraju se i markiraju interesna polja – IP (objedinjuju interese istog tipa, npr. ekonomske interese vezane za proizvodnju drva) poslije čega se sagledavaju i na grafikonu markiraju potencijalne zone sukoba (ZS).

REZULTATI RESULTS

Rezultati su klasificirani prema korisnicima šuma (3.1), njihovim interesima (3.2) kao i interesnim poljima i zonama sukoba (3.3).

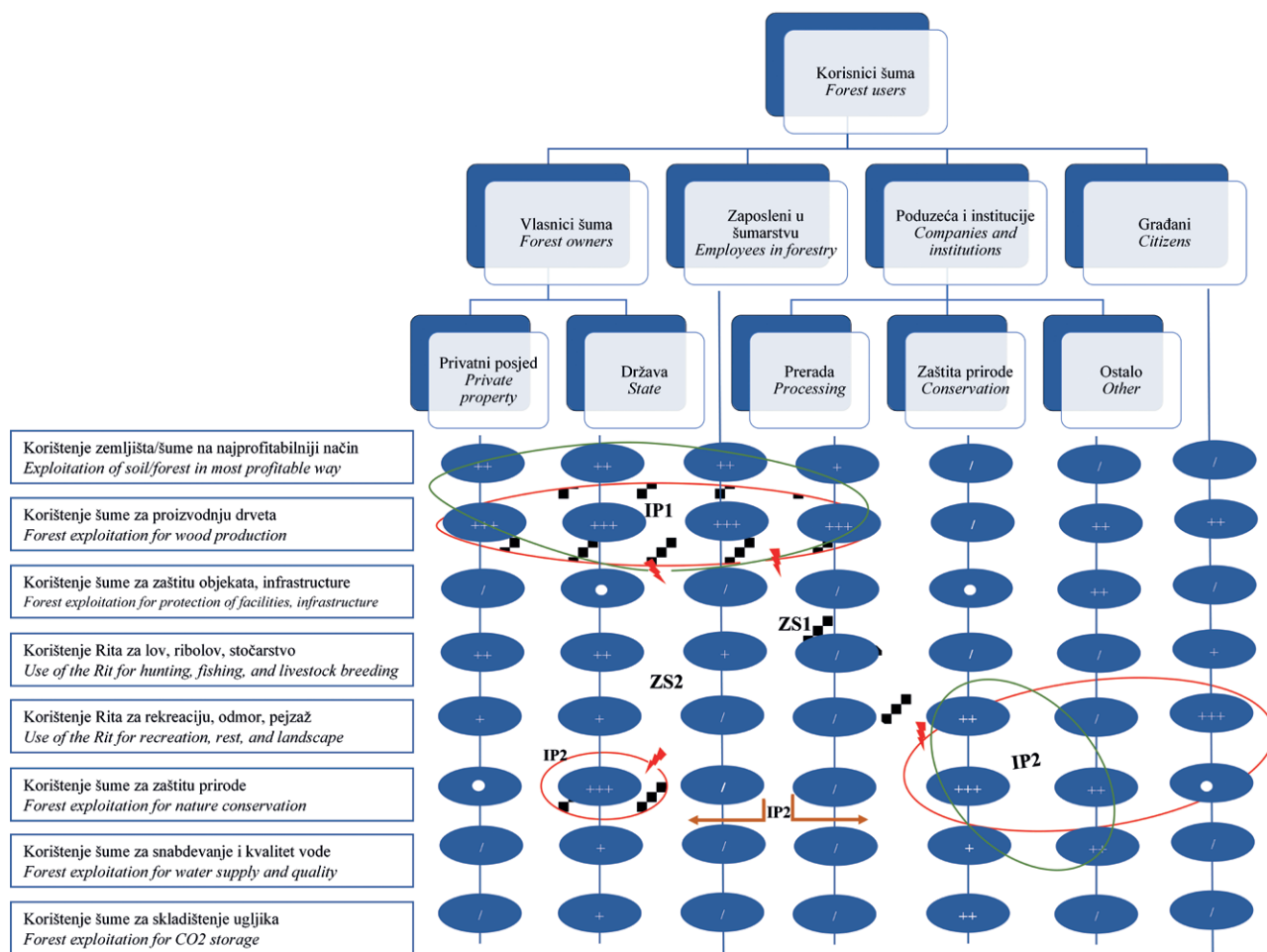
3.1. Korisnici šuma – 3.1. *Forest users*

Vlasnici šuma - država Srbija, Srpska Pravoslavna Crkva – patrijarhija u Sremskim Karlovcima, Srpski manastir Svetih Arhangela u Kovilju i stanovnici okolnih sela. Oni su analitički podijeljeni u državno i privatno vlasništvo (Slika 2). Šume koje su u državnom vlasništvu (4.062 ha) dane su 2002. godine na gospodarenje poduzeću Vojvodinašume (VŠ), koje je te godine i osnovano od strane Pokrajine. Nakon što je 2011. godine Rit proglašen specijalnim rezervatom prirode, upravljanje na svih 5.895 ha dano je Vojvodinašumama (Sl. Glasnik 44/11), bez obzira na vlasništvo. U kategoriju privatnog vlasništva svrstani su crkva, manastir i privatni vlasnici zemljišta iz okolnih sela. Manastiri Kovilj, odnosno Manastir Grgeteg trenutno posjeduju 1.100,57 ha (18,67% ukupne površine), dok privatni vlasnici posjeduju 194,58 ha (3,3%). U procesu povrata je 701,49 ha (11,9%) (Panjković et al., 2010).

Zaposleni u šumarstvu - zaposleni u Vojvodinašumama, inženjeri šumarstva zaposleni na gospodarstvu Srpskog manastira Svetih Arhangela u Kovilju i šumari inženjeri zaposleni u JP Nacionalni park Fruška gora. Oni obavljajući

¹ Kodovi provedenih intervjua = „i“ stoji za intervju, a broj pored označava pod kojim se rednim brojem vodi taj intervju u arhivi. Popis intervjua nije dostavljen radi zaštite anonimnosti ispitanika.

² „np-s“ = nezavisni promatrač na sastanku: odnosi se na zapažanja autora prilikom obilaska terena i način arhiviranja.

Slika 2. Shematska sinteza: korisnici šuma, interesi, interesna polja i zone sukoba interesa na primjeru Specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-Petrovaradinski rit“

Figure 2. Schematic synthesis: forest users, interests, fields of interest and zones of conflicting interest, presented on the example of the Nature Reserve “Koviljsko-Petrovaradin rit”

Legenda: horizontalno korisnici šuma, vertikalno interesi, na presjecima (ovalni oblici) procjena intenziteta interesa korisnika: vrlo jak (+++), jak (++), umjeren (+), postojeći (•), nepostojeći interes (/); ZS – zona sukoba interesa; IP – interesno polje.

svoje svakodnevne obveze dolaze u neposredni kontakt sa šumama, imaju uvid u stvarno stanje na terenu, a zadatak im je da izvršavaju planske propise, na čijim izradama pojedini sudjeluju.

Poduzeća i institucije: (i) drvna industrija: u užem smislu nekoliko manjih poduzeća koje vrše ili otkup ili preradu drva (pilane), a u širem i ostali prerađivači iz Vojvodine i središnje Srbije koji na tržištu sirovina dolaze iz Ritskih šuma posluju kao kupci; (ii) Pokrajinski zavod za zaštitu prirode (PZZP), Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo PSPVŠ, tj. dio koji se bavi zaštitom; (iii) organizacije koje se bave izradom planske dokumentacije i stručne poslove u šumama privatnih vlasnika šuma - JP Fruška gora, JP Vode Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo - PSPVŠ, tj. dio za šumarstvo.

Gradani - stanovnici političkih općina Novi Sad, Sremski Karlovci, Indija i Titel, koji Rit koriste za odmor i razonodu,

sakupljanje šumskog otpada i ribolov (kada padne razina vode u rukavcima rijeke, nakon brzog povlačenja vode iz njih, ostaje velik broj riba zatečeno na suhom prostoru koje mještani skupljaju). U ovu skupinu spadaju stočari, članovi rekreativnih atletskih klubova (trkači), predškolska/školska djeca koja organizirano posjećuju Rit.

3.2. Intersi korisnika šuma – 3.2. Interests of forest users

Državno vlasništvo – prema Uredbi o proglašenju (Sl. glasnik 44/11) i u okviru Zakona o šumama (2010, čl. 69-70), Vojvodinašume su korisnik prostora, a imaju i ovlasti i obveze upravljača zaštićenim dobrom. Posebne osnove za Topolik, Dunavske ade, Krčedinsku adu, Šajkašku među posebnim ciljevima na prvo mjesto stavljaju proizvodnju tehničkog drva (POG 2007, 2010, 2012, 2013), koja se dalje definira kroz izbor načina gospodarenja, izbor vrste drveća i omjera smjese ili izbor trajanja ophodnje. Određivanje na-

mjenske cjeline 10 (Proizvodnja tehničkog drva) u trećem stupnju zaštite Specijalnog rezervata i ukazuje da korisnik šume (Vojvodinašume) ima vrlo jak interes (+++) za ostvarenjem proizvodnih ciljeva tj. korištenjem šume za proizvodnju tehničkog drva. To aktivnosti na terenu potvrđuju npr. osnivanje plantaža euroameričkih topola u trećem stupnju zaštite, izgradnja i održavanje šumskih puteva, itd. Također, Vojvodinašume stvara preko 90% prihoda od prodaje drva na tržištu (Stevanov, Krott, 2013; Tromjesečni izvještaji VŠ 01.01-31.12.2018). Kako je korištenje tehničkog drva u izravnoj vezi s financijskim efektom pretpostavlja se da poduzeće ima vrlo jak interes (+++) za korištenjem (drva iz) šume na najprofitabilniji način (Slika 2). U društveno-ekonomskim uvjetima zemalja u tranziciji javna/državna poduzeća u osiguravanju opstanka većinom se oslanjaju na tržište, a ne na državu (Hendley, 1998). To je vjerojatno razlog što se u pojedinim odgovorima ispitanika ovog poduzeća (i-5, i-10, i-11) proizvodnja i plasman drva ističe kao dominantna uloga i uz primarne uloge definirane Zakonom o šumama (Sl. gl. RS br. 30/10, 93/12 i 89/15). Kako i lovstvo kreira tržišni prihod postoji jak interes za održanjem te aktivnosti (++) (Slika 2) dok je interes za korištenjem šume za zaštitu objekata i infrastrukture procijenjen kao postojeći (•, Slika 2). Sugovornici se slažu da bi u slučaju ulaganja u Rit ovaj način više dobio na značaju (i-3, i-4, i-5, i-10, i-11).

Dok je način korištenja tehničkog drva vezan ponajprije za površine pod euroameričkom topolom, brojni ispitanici su u svojim odgovorima isticali da su u Ritu podjednako značajni i ciljevi gospodarenja šumama koji se odnose na zaštitu prirode, ponajprije misleći na nadzor i službu čuvara u zaštićenom području (i-1, i-2, i-3, i-5, i-6, i-10, i-11). Poduzeće je prema osnivačkom aktu javno, i time dužno zastupati interes države za opskrbljivanjem stanovništva javnim dobrima (Sl. list AP Vojvodine, br. 4/2013 i 54/2015), o čemu govore i svi operativni ciljevi i mjere u Studiji zaštite (Panjković et al., 2010), desetogodišnjem Planu upravljanja i brojnim godišnjim Programima. S obzirom na ukupno stanje proračuna, većina novca za realizaciju tih ciljeva i mjera izdvaja se iz tržišnog prihoda (interni izvještaji Vojvodinašume). Pretpostavljeni interes za korištenjem Rita sa svrhom zaštite procijenjen je kao vrlo jak (+++, Slika 2) jer bi gubitak nadležnosti i s njima povezanih resursa značio gubitak utjecaja i eventualno smanjivanje koje vodi do gašenja (i-5, i-10, i-11), što ni jednoj organizaciji nije u interesu (Krott, 2005). Prilikom razgovora uočava se prepoznavanje rekreativnih i krajobraznih vrijednosti šuma od strane sugovornika iz javnog poduzeća. Štoviše, oni često teže da i dio svog slobodnog vremena provedu u Ritu i osobno se zalažu za njegovo očuvanje i očuvanje prirodnog bogatstva koje defi-

niraju atributima poput vrlo vrijedno, ugodno i lijepo (i-3, i-5, i-10). Međutim u toj ulozi oni su promatrani kao građani. Zbog usaglašavanja s međunarodnim načelima, kao i prepoznavanja potencijalnog budućeg novog tržišta kod poduzeća iz područja šumarstva skladištenje ugljika sve više dobiva na značaju, što se vidi iz dokumenata Vojvodinašume (arhiva JP VŠ) i razgovora sa sugovornicima (i-5, i-10, i-11). No kako još uvijek nema projekata i financijskih tokova, taj interes procijenjen je kao umjeren (Slika 2).

Privatno vlasništvo – Zakon o šumama (2010), iz državne, prepoznaje i kategoriju „šume sopstvenika“, čiji se ciljevi i interesi ostvaruju u utvrđenom zakonskom okviru (čl. 71-72). Promatrajući financijsko gledište gospodarenja šumama u privatnom vlasništvu, pretpostavljen je vrlo jak interes (+++) za korištenjem šume za proizvodnju drva (Slika 2). Naime, crkva i manastiri teže da svojim šumama gospodare na način koji će im osigurati financijsku dobit (i-5, i-6, i-10, i-11). Srpski Pravoslavni Manastir Svetih Arhangela u Kovilju se uz prodaju drva bavi i prodajom ribolovnih dozvola i na taj način također ostvaruje (manji) dio prihoda (i-4, i-5, i-6, np-s1, np-s2) te je interes za korištenjem šume u svrhu rekreacije okarakteriziran umjerenim intenzitetom (+, Slika 2). Zaštitne funkcije nisu prioritete (i-5, i-6, i-10, i-11; np-s1; np-s2) te je interes vezan za njih okarakteriziran kao postojeći (•, Slika 2) s obzirom na karakter prirodnog dobra. Vlasnici privatnih posjeda u najvećem broju obuhvaćaju stočare na lokalitetu Krčedinska ada. Oni prostor Rita koriste za ispašu stoke (++, Slika 2) koja u njihovom slučaju predstavlja ekonomski oblik korištenja i doprinosi primarnim aktivnostima, što također ide u prilog definiranom jakom interesu za korištenjem šume na najprofitabilniji način (++, Slika 2), npr. Dan stočara¹, rts.tv². Isti vlasnici privatnih posjeda praktično zanemaruju ostale načine korištenja i zaštite šuma i prostora Rita (i-2, i-5, i-9, i-10; np-s1). Prodaje šuma su rijetke i ne smatraju se najprofitabilnijim načinom korištenja (i-2, i-4, i-9; arhiva PZZP i JP VŠ), kao ni čista sječa koja je zakonom zabranjena (Zakon o šumama, 2010).

Zaposleni u šumarstvu - predstavnici zaposlenih u poduzećima koja gospodare šumama Rita bez izuzetka ističu prioritete značenje korištenja šuma za proizvodnju drvne mase (intervjui i-1, i-3, i-4, i-5, i-6), koja se kao takva spominjala i na sastancima kojima su autori nazočili kao nezavisni promatrači (np-s1; i-2; Arhivska dokumentacija PZZP). Zarade zaposlenih u šumarstvu (ponajprije zaposlenih u JP) se isplaćuju iz tržišnih prihoda i dobiti koje poduzeće ostvaruje, a čega su sami zaposleni svjesni te ističu važnost korištenja šume za proizvodnju drva (i-2, 3, 4; np-s1). Usred nedostatka mehanizma naplate usluga, odgovori

¹ <http://www.pzzp.rs/rs/sr/aktuelnosti/item/429-dan-stocara-na-krcedinskoj-adi.html> - pristup ožujak 2019.

² http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/krcedinska-ada-oaza-stocarstva_349712.html - pristup ožujak 2019.

zaposlenih svjedoče da je interes za korištenjem šume za ostale usluge (npr. rekreaciju, odmor) minimalan, osim lova koji ipak donosi (manji) prihod (Slika 2). Izuzetak čine predstavnici manastira, u čijim odgovorima prevladava potreba za korištenjem prostora za rekreativne svrhe, u ponajprije za sportski ribolov na površini kojom raspolaže manastir, kao i njihove težnje da na svojim posjedima osnuju sportsko-ugostiteljske objekte (i-6, i-7, i-10; np-s2; arhiva JP VŠ). S obzirom da je to dio budućih planova, ono kao takvo nije ušlo u aktualnu procjenu.

Poduzeća i institucije: (i) Prerada drva - na području općina na kojima se Rit prostire nalazi se nekoliko pilana koje zajedno s ostalim prerađivačima iz Vojvodine i središnje Srbije sudjeluju na domaćem tržištu drvne sirovine kao kupci. S obzirom da je funkcioniranje (domaćih, kao i inozemnih) kupaca u izravnoj vezi s adekvatnom opskrbom drvnom sirovinom, njihov interes se jasno odražava u korištenju šume za proizvodnju tehničkog drva (+++, Slika 2). Kako je to u slučaju Srbije izravno u vezi s kreiranjem dobiti iz koje se poduzeća za gospodarenje šumama financiraju, onda je i prerađivačima u interesu da se šume koriste na najprofitabilniji način (+, Slika 2), odnosno da se sječe ono što tržište potražuje; (ii) Zaštita prirode - osnovna svrha postojanja PZZP, Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine i PSPVŠ (dio zaštite) je ostvarivanje ciljeva vezanih za zaštitu prirode. Stavovi ispitanika su u skladu s ciljevima i mjerama iz Uredbi i studija zaštite (Uredbe o zaštiti SRP „Koviljsko-Petrovaradinski Rit“ 1998., Uredbe iz 2006. i 2008., kao Studije zaštite iz 2010.), a naglašava se važnost rijetkih i očuvanih tipova staništa za očuvanje bioraznolikosti, posebno šumske zajednice *Quercus-Fagetea* i razred *Salicetea purpureae* (i-1, i-2, i-3, i-4). (Su)Financiranje mjera zaštite, na primjer visokih troškova izmuljivanja kanala u Ritu od strane Pokrajinskih institucija s ciljem očuvanja vlažnih staništa, govori u prilog značaju zaštitnih funkcija (arhiva JP VŠ; i-2, i-10, i-11) kao i česta suradnja s ekološkim nevladinim organizacijama (i-2, i-5, i-10, i-11). Stoga je interes pretpostavljen kao vrlo jak (+++, Slika 2). Kako zaštita prirode u slučaju Rita podrazumijeva i očuvanje prirodnih staništa divljih vrsta u izmijenjenom agrokulturnom i urbanom okruženju (Panjković et al., 2010), a u konkretnom slučaju gdje je prostor dominantno pokriven šumama (68,62%) koje po biološkim karakteristikama obavljaju i funkciju skladištenja ugljika, interes za korištenjem šume za skladištenje ugljika okarakteriziran je kao jak (Slika 2). Naime, uslijed visokog učešća tehničkog drva u drvnim proizvodima (30% u panjačama bijele vrbe, 70% u kulturama bijele vrbe i 75% u kulturama topola) značajni dio ugljika iz godišnjeg prirasta drvne mase suostaje trajno ve-

zan (Stojnić et al., 2010). Krajobrazne vrijednosti se ističu u člancima iz dnevnog tiska (npr. Blic.rs¹ i Vojvodina.com²), a PZZP se zalaže da s upraviteljem sudjeluje u međunarodnim projektima kojima se financiraju neke od planiranih aktivnosti (npr. posjetiteljski centri) (i-2, i-5, i-10, i-11). Interes za korištenjem šume za zaštitu objekata i infrastrukture je na osnovi dokumenata (arhiva PZZP) i razgovora s ispitanicima (i-2, i-4, i-11) pretpostavljen kao postojeći (Slika 2), uzimajući u obzir minimum objekata i javne infrastrukture na prostoru Rita (npr. asfaltni put na nasipu), ali ne isključujući mogućnost da bi se pod boljim financijskim uvjetima to promijenilo (i-2, i-10). Na jednom od sastanaka (np-s-3) predstavnici općinske uprave Sremski Karlovci iskazali interes za razvoj turizma na prostoru Rita (korištenje šume za rekreaciju, odmor i krajobraz) ali konkretne aktivnosti razvoja u ovome smeru nisu dokumentirane; (iii) Ostali - JP Fruška gora i JP Vode Vojvodine u planovima koje izrađuju za dio privatnih šuma nastoje zadovoljiti kako interes šumovlasnika vezan uz korištenje drva, tako i zakonsku obvezu vezanu za pružanje javnih dobara, prvenstveno zaštite prirode, infrastrukture (zaštite od poplava) te vodnih karakteristika. Iako se radi o maloj površini, a proračunska sredstva za realizaciju planovima propisanih ciljeva i mjera na privatnom posjedu su rijetka (i-4, i-10) (kompenzacija za nekorištenje ili pak za realizaciju konkretnih mjera na terenu), interes je pretpostavljen kao jak (++, Slika 2) jer ni ovim poduzećima nije u interesu da izgube postojeće nadležnosti (i-4, i-10). U ovu grupu spada još i PSPVŠ tj. njegov dio za šumarstvo, koji je fokusiran na gospodarenje šumama i cilj trajnosti prinosa (Zakon o šumama, 2010) što ukupni procijenjeni interes za korištenjem drva u podkategoriji „Ostali“ čini jakim (++, Slika 2).

Građani - pored Rita nalazi se selo Kovilj čiji mještani koriste šume za rekreaciju, odmor i krajoлик, te rekreativni ribolov (i-2, i-3, i-5, i-10; np³). Ribolov je jednim dijelom u okviru rasonode, a drugim zbog uporabne vrijednosti namirnice, što u ekonomski otežanim uvjetima (u državi) često utječe i na zadovoljavanje egzistencijalnih potreba. Također, mještani prostor povremeno koriste i u druge rasonodne svrhe (izleti, proslava prvog svibnja) te je pretpostavljen vrlo jak intenzitet interesa za rekreaciju i odmor (+++, Slika 2). Korištenje Ritskih šuma za proizvodnju drva povezano je s jakim interesom (++, Slika 2) ponajprije jer mještani u velikoj mjeri koriste drvo za ogrijev (i-3, i-5, i-10, i-11; interni izvještaj JP VŠ o prodaji drvnih sortimenata). Kada se spomene zaštita prirode, mještani iskazuju jednu vrstu ponosa, što je identificirano i u istraživanju Grujičić et al. (2008), svjesno ističući važnost prirodnog dobra koje se nalazi u neposrednoj blizini njihovih domova. Ali zbog

¹ <https://www.blic.rs/vesti/vojvodina/amazon-na-obali-dunava-prizori-kao-iz-prasuma-na-svega-sat-vremena-od-beograda/6p9v1v0> - pristup travanj 2019.

² <https://vojvodina.com/turizam/priroda/specijalni-prirodni-rezervati/specijalni-rezervat-prirode-koviljsko-petrovaradinski-rit/>

³ Zapažanja autora prikupljena prilikom obilaska terena – nezavisni promatrač (van sastanaka kodiranih „np-s“).

nedostatka trenutne, stvarne osobne koristi od toga (interni izvještaji, planska dokumentacija, i-2, i-3, i-7, i-8, i-10, i-11) interes za korištenjem šume za zaštitu prirode od strane građana ocijenjen je kao postojeći (●, Slika 2). Stočari čitavu površinu lokaliteta „Krčedinska ada“ (koja se prostire na istočnom dijelu Rita sa svih strana omeđena rukavcima rijeke Dunav) smatraju svojim vlasništvom (i-2, i-9, i-10; np-s1), bez obzira na stvarne granice posjeda (koje su zapravo manje enklave u unutrašnjosti ade) i iz tih razloga neograničeno puštaju stoku (+, Slika 2). Korisnici koji prostor koriste u rekreativne svrhe (npr. rekreativni trkači) posjećuju Rit organizirano od strane svojih klubova u većim ili manjim grupama i pri tome borave u njemu najčešće u trajanju od jednog dana (i-2, i-3, i-7, i-8, Izvještaji ARK „Fruška gora“), najčešće koristeći nasipe i šumske staze (interni izvještaji Atletsko-rekreativnog kluba „Fruška gora“ i Planinarskog saveza Vojvodine; i-7, i-8, i-10).

3.3. Interesna polja, zone sukoba – 3.3. Interest fields, conflicting zones

Na temelju prethodne analize (3.2) i grafičke sinteze (Slika 2), izdvojila su se dva interesna polja (IP), koja objedinjuju ponajprije grupe korisnika kod kojih je procijenjen vrlo jak interes (+++), a dijelom se mogu „naslanjati“ tj. uključivati i jak interes (++):

IP1: vezano je za iskorištavanje šuma i obuhvaća vrlo jak interes (+++) posebno za proizvodnju drva, koji dijele vlasnici šuma (Vojvodinašume, crkva) i zaposleni u šumarstvu (Slika 2), a djelomično obuhvaća i jak interes (++) građana i Ostalih (prvenstveno Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo) (Slika 2 – isprekidana linija). IP1 također djelomično obuhvaća i jak interes za korištenjem šume na najprofitabilniji način (++, privatno, državno vlasništvo, zaposleni) (Slika 2, isprekidana linija) s obzirom da su proizvodnja drva i njen pozitivan financijski učinak u danim društveno-političkim i ekonomskim okvirima usko povezani. Poduzeća i institucije iz područja prerade drva su isto dio ovoga polja (Slika 2) jer je i njima u interesu da se šume koriste u svrhu proizvodnje drvnih sortimenata, iako se na tržištu nalaze na suprotnoj strani od ponuditelja.

IP2: ono isključuje korištenje (tehničkog) drva, ali objedinjuje vrlo jake (+++) interese institucija iz područja zaštite prirode i Vojvodinašume (država) te jake interese (++) Ostalih za korištenjem šume u svrhe zaštite prirode – biljnog i životinjskog svijeta (Nacionalni park, Pokrajinski sekretarijat). Tu spadaju i vrlo jaki (+++) interesi građana, a u širem smislu i jaki interesi (++) Ostalih institucija (Nacionalni park, Vode Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat) za korištenjem šume za rekreaciju, odmor i krajolik (Slika 2, isprekidano). IP2 također djelomično može uključivati i jak interes (++) Voda Vojvodine za očuvanjem vodnih karakteristika prostora (Slika 2, isprekidana linija).

Budući da svi korisnici prostora svoje interese ostvaruju na istom prostoru tj. šumama Rita, interesna polja se mogu naći u sukobu, što je na Slici 2 predstavljeno Zonama Sukoba (ZS): (i) Između prva dva interesna polja (IP1 i IP2) pretpostavljen je sukob u okviru Zone Sukoba ZS_1 (Slika 2). Naime, prvo interesno polje (IP1) ponajprije se temelji na korištenju prirodnih bogatstava tj. šume se koriste za dobivanje drvne mase, dok se drugo interesno polje (IP2) zasniva na očuvanju tih istih prirodnih bogatstava kroz zaštitu ekosustava i korištenje prostora za odmor i rekreaciju (s minimalnim utjecajem na ekosustave). U praksi djelovanje korisnika šuma unutar prvog interesnog polja (IP1) često stavlja korisnike šuma unutar drugog interesnog polja u inferioran položaj, i suprotno. Na primjer, sječa šuma može znatno narušavati rekreativno-turističke aktivnosti i krajobraz, a s druge strane zabrana sječe limitira ostvarivanje financijske dobiti iz koje se realiziraju mjere poput postavljanja i održavanja infrastrukture potrebne za turizam, rekreaciju i krajolik (npr. edukativna staza ili toranj za uživanje u krajoliku i promatranje životinjskog svijeta); (ii) Između prvog (IP1) i drugog interesnog polja (IP2) također je pretpostavljen sukob u okviru Zone Sukoba ZS_2 (Slika 2) s tom razlikom da je ovdje u pitanju država/pokrajina koja je u internom sukobu interesa. U pitanju je zaštićeni prostor od kojega se s jedne strane očekuje ispunjenje programskih ciljeva za očuvanjem prirode, biljnog i životinjskog svijeta, kao i jedinstvenih stanišnih prilika te da se istovremeno ispuni cilj opskrbe stanovništva drvom (i na taj način prihodima na tržištu financira realizaciju svih ciljeva i mjera gospodarenja).

RASPRAVA DISCUSSION

Na shematskom prikazu (Slika 2) izdvojila su se dva interesna polja IP1 i IP2, koja se formiraju s jedne strane korištenjem šumskih resursa, a s druge strane realizacijom zaštite prirode, odmora i rekreacije na prostoru istraživanja. Spomenuta polja vezana su za grupe korisnika iz kategorija šumarstva i drvne industrije (korištenje) kao i kategorija u koje spadaju institucije zaštite prirode i građani. Prema Tablici 1 (2.2) sukobi interesa spomenutih kategorija korisnika mogu se pojedinačno klasificirati kao sukob (kratkoročnih) ekonomskih interesa s (dugoročnim) ekološkim (kategorija ●, Tablica 1) i sukob ekonomskih s društvenim interesima (kategorija ●, Tablica 1). Dok je ekonomski interes vezan za proizvodnju najkvalitetnije drvne mase i profitabilno korištenje šuma (Alexandrov, Iliev, 2019), ekološki nastoji očuvati prirodu i autentičnost prostora za sadašnje i buduće generacije, dok je društveni orijentiran na korištenje prostora za odmor i rekreaciju, kao i u drugim sličnim rezervatima (Zorić et al., 2019). Promatrajući literaturne izvore može se vidjeti da su i drugi autori dolazili do sličnih rezultata. Tako u Irskoj istraživači Bonsu et al. (2019) u studiji slučaja u kojoj je jedan dio površine također pod državnim

profitno orijentiranim poduzećem za šumarstvo, a drugi u privatnom vlasništvu, i gdje se šume nalaze u kombinaciji s vodenim površinama koje sadrže kako najkvalitetniju ribolovnu ribu tako i dosta zaštićenih vrsta, navodi između ostalog vrlo jak sukob između (ekonomskog) interesa za korištenjem drva i (ekološkog) interesa za zaštitu vrsta – poput školjke (*Margaritifera margaritifera*) kao i sukob ekonomskog (drvo) i društvenog interesa za rekreativni ribolov. Na prostorima bivše Jugoslavije Grujičić i suradnici (2008) istražujući spomenik prirode Lazarev kanjon, koji je također državnog i privatnog vlasništva, ima šume u kombinaciji s drugim oblicima – livadama, pašnjacima i stjenovitim terenom, a poslovi upravljanja i gospodarenja povjereni su javnom poduzeću za gospodarenje šumama, navode raskorak između neformalnog ekonomskog i formalnog interesa javnog poduzeća uvjetovanog zahtjevima konzervacijske politike. Po bioekološkim i socio-kulturnim karakteristikama proučavanog primjernog područja i sam prostor Rita pruža mogućnost za ostvarivanje više funkcija šuma i staništa. Toga su svjesne i proučavane interesne grupe te se prilikom planiranja i izrade različitih planskih i programskih dokumenata vezanih za Rit, ali i šire (npr. prostorni planovi), prepoznaje potreba usaglašavanja višeamjenskih ciljeva i mjera. To ponajprije proizlazi iz do sada održanih sastanaka, javnih rasprava i prijedloga dokumenata (arhiva PZZP, interni izvještaji upravitelja), ali i razgovora s korisnicima (i-2, i-3, i-4, i-5, i-10, i-11; np-s1). U Ritu je dakle snažno prisutan sukob ekonomskih, ekoloških i društvenih interesa (kategorija ●, Tablica 1, poglavlje 1.2.), najčešće u okviru planiranja prioritarnih ciljeva. Jedna od strategija za upravljanje višestrukom uporabom unutar i oko zaštićenih područja je zoniranje, pristup u kojem se povlače prostorne granice kako bi se razlikovala područja s različitim stupnjevima dopuštenih utjecaja čovjeka (Hull et al., 2011). Tako je u svrhu harmonizacije napravljena podjela Rita na stupnjeve zaštite već u Uredbi o proglašenju (vidi 2.1), što se dalje na terenu realizira kroz planove upravljanja zaštićenim prostorom i gospodarenje šumama (aspekt prostornih i drugih planova nije promatran). Budući da je ostvarivanje interesa izravno povezano sa snagom aktera da ih provode (Krott, 2005) postojeća podjela ukazuje na trenutni odnos u snagama ostvarivanju interesa kroz zoniranje: na najvećem dijelu površine moguće je gospodariti šumama s ostvarivanjem značajnog profita, dok se na jednoj trećini primjenjuju mjere aktivne zaštite, npr. obnova šuma na prostornim cjelinama manjim od 5 ha ili selektivno i ograničeno korištenje prirodnih bogatstava i kontrolirane intervencije i aktivnosti ukoliko su usklađene s funkcijama zaštićenog područja ili vezane za nasljeđene tradicionalne oblike privrednih aktivnosti (Sl. glasnik 44/11, Član 7). Zabrana svih mjera (klasičnog) gospodarenja šumama postoji na svega 6% površine (2.1).

Uz prostornu podjelu identificiran je sukob između zaštite i šumarstva, kao i između stočara i šumarstva, a što može

imati različite, često kombinirane uzroke i gdje Rit nije jedinstven slučaj. Sukob šumarstva i zaštite prirode je identificiran kao drugi najvažniji sukob na teritoriju BiH (Marić et al., 2012), dok se u slučaju nacionalnih parkova i parkova prirode u regiji (Albanija, BiH, Hrvatska, S. Makedonija, Srbija) pokazao kao primarni (Vuletić et al., 2010). Rezultati oba istraživanja pokazuju da je prisutan i (manji) sukob oko ispaše (šumarstvo-stočarstvo). U osnovi spomenutih sukoba nalazi se uglavnom sam prostor tj. njegove karakteristike koje u kombinaciji s ostalim čimbenicima, npr. preklapanjem zakonodavstva, borbom za kompetencije, razlikama u sustavu vrijednosti sektora šumarstva i zaštite prirode (Vuletić et al., 2010) nedovoljnom komunikacijom/kooperacijom između institucija/aktera (Grujičić et al., 2008) i drugim aspektima često vrlo specifičnim za promatrani slučaj dovede do sukoba interesa različitih razmjera i intenziteta. Oni se mogu manifestirati na različite načine (od tihog konflikta daleko od očiju javnosti, preko diskusija i sukoba na javnim raspravama do intenzivnog lobiranja) i mogu imati različite uzroke (Vuletić et al., 2010). Manifestacije i uzroci su izvan postavka trenutnog rada, ali predstavljaju vrlo značajan oblik u daljnjem empirijsko-analitičkom istraživanju Rita. Do sada je na temu Rita rađena Studija zaštite (Panjković et al., 2010) koja između ostalog sadrži kvalitativnu, deskriptivno-empirijsku analizu zainteresiranih strana i definira približno iste korisnike (u studiji: zainteresirane strane) koji su navedeni i u ovome radu.

Iako se interes ne može izravno mjeriti, potreba za kvantificiranom procjenom intenziteta interesa prepoznata je kako u znanosti šumarske politike generalno (Krott, 2005), tako i kod nas, npr. u radu Vuletić i suradnika (2009a) gdje se proučavaju sukobi u dva zaštićena područja u Republici Hrvatskoj. U navedenom se radu kao mjerilo za procjenu jačine sukoba interesa koristi frekvencija tvrdnji u iskazima ispitanika temeljenim na anketnom istraživanju, što rezultira tablično-dijagramskim prikazima i tekstualnom tumačenju dobivene statistike. S druge strane u ovome radu o Ritu se triangulacijom križaju postojeći izvori informacija i nakon kvalitativne analize se kritički (temeljeno između ostalog na logičnom zaključivanju) radi procjena intenziteta interesa identificiranih korisnika na (gruboj) skali od vrlo jakog (+++) do nepostojećeg (/). Primjer Rita je pokazao da se nakon unošenja tako procijenjenog intenziteta interesa korisnika u shematski prikaz interesna polja daju jasno uočiti, a sagledavanjem tih interesnih polja izdvajaju se (vizualno) i zone sukoba. Na taj način moguće je dobivene rezultate koristiti i za efektivnu, aktivnu diskusiju rezultata s akterima iz prakse, a za čime postoji sve veća potreba (Boecher, Krott, 2016), a što je testirano i potvrđeno na međunarodnoj radionici održanoj u Novom Sadu (16. i 17.04.2019)¹.

Uz to što je fokus diskusije na sukobima između interesnih polja (IP) treba navesti i to da je on moguć i u okviru svakog od njih. Tako se na primjer u okviru interesnog polja

IP1 s jedne strane nalaze korisnici koji unutar vrlo jakog interesa vezanog uz „korištenje šuma za proizvodnju drvna“ nalaze kao ponuditelji (privatni šumovlasnici, javno poduzeće ispred države, kao i zaposleni koji rade na poslovima korištenja) dok taj isti interes dijeli i drvna industrija kao korisnik koji sirovinu potražuje. Svakako da ponuditelj želi postići što višu a kupac što nižu cijenu, i u tom kontekstu oni stoje kao suprotstavljene strane. Iako je ovaj sukob ekonomskih interesa (kategorija ●, Tablica 1) u nekim državama identificiran i kao najvažniji (npr. BiH, Marić et al., 2012), on se uglavnom rješava na tržištu (Krott, 2005). Drugi primjer je vezan za interesno polje IP2, gdje bi do sukoba moglo doći kada bi korištenje prostora od strane građana imalo negativan utjecaj na ekosustave zaštićenog dobra, npr. negativan utjecaj posjetitelja na vlažne livade uništavanjem zaštićenih staništa (kategorija ●, Tablica 1), što u konkretnom primjeru Rita međutim nije slučaj.

ZAKLJUČAK CONCLUSION

Na primjeru Koviljsko-Petrovaradinskog Rita pokazano je da je znanost šumarske politike u mogućnosti definirati korisnike te da predloženim empirijsko-analitičkim pristupom sveobuhvatno sagleda njihove interese i grafičkom sintezom prikaže potencijalne zone sukoba:

- unosom procjenjenog intenziteta interesa korisnika na primjeru Rita (Slika 2) jasno su se izdvojila dva interesna polja IP1 (vezano za način korištenja šuma za pridobivanje drvne mase) i IP2 (vezano za oblik zaštite tj. očuvanja), što je dalje ukazalo na potencijalne zone sukoba između njih. To odgovara rezultatima sličnih studija slučaja vođenim u Europi i kod nas. Posebna snaga primijenjene analitičke metode i njene grafičke sinteze je što je moguće uočiti unutarnji sukob interesa, što je slučaj s državom, tj. Vojvodina-šume imaju vrlo snažan interes za proizvodnju drvna s jedne strane i zaštitu prirode s druge strane (ZS₂, Slika 2). Prednost je u tome što država može interno potražiti rješenje kako bi uravnotežila opći društveni interes. Slika 2 također pokazuje i nedostatak, da će rezultat unutarnjeg rješenja upravljača biti u sukobu s drugim korisnicima, poput drvne industrije (ako se poveća opseg zaštite) ili aktera zaštite prirode (ako se pojačava sječa drvna). Rješenje je moguće samo ako je država dovoljno jaka da upotrebom odgovarajućih instrumenata uspostavi primjerenu ravnotežu društvenih i ekonomskih interesa, što ne dovodi uvijek nužno i do sklada.

- dok pojedinačni diskursi uzimaju u obzir samo određene načine (Takala et al., 2017) shematska sinteza rezultata omogućila je pregled kompletne palete korisnika i njihovih

interesa vezanih za Rit. Ona može poslužiti korisnicima da razmotre (i) koji koncept gospodarenja bi podržala koja grupa aktera, pa da s obzirom na to čine koalicije; (ii) kako koncipirati koji instrument da bi zbog predočenih sukoba interesa imao bolju šansu za implementaciju u praksi; ili (iii) koji odnos prioriteta u ciljevima gospodarenja bi bio tehnički izvediv, uzimajući u obzir konkretne interesne zone i sukobe. Ako uzmemo primjer koncepta zaštitnih zona koji Rit dijele na tri razine zaštite, onda se u kombinaciji s rezultatima sa Slike 2 može zaključiti da je politički gledano visina tih razina (strogo područje zaštite 6% površine, aktivna zaštita 29%, korištenje drvna za ostvarivanje ekonomske dobiti 65%) zapravo predstavljaju trenutni kompromisni paket u kontekstu postojećih interesa. Država je u stanju podržati takav kompromis korištenjem javnih sredstava ili na neki drugi način.

Istraživanje koje sveobuhvatno i što realnije prikaže korisnike, interese i sukobe interesa, ima veći potencijal da bi akterima pružila informacije koje mogu selektirati za razvoj vlastitih strategija implementacije (Boecher, Krott, 2016) koje u praksi funkcioniraju, što nije uvijek slučaj (Krott, 2005). Adekvatna primjena tih strategija može, štoviše, doprinijeti profesionalizaciji šumarske politike u praksi, što je strateški važno (Krott, 2005) ne samo zbog toga što je šumarstvo tradicionalno zatvoreno za upliv novih aspekata i pogleda na stvari (Kubeczko et al, 2006), već se nalazi i u situaciji u kojoj se brojni drugi sektori bore za upravljanje nad prirodnim resursima (Matić, Anić, 2015). Profesionalan pristup političkim procesima šumarstvu povećava šanse za uspjeh (Krott, 2005), a sagledavanje sukoba interesa kroz empirijsko-analitički pristup daje znanstveno utemeljenu polaznu osnovu u šumarsko-političkom diskursu. S obzirom da je ovo inicijalno istraživanje, iz njega proizilaze dalji aspekti, na primjer pitanje uzroka pretpostavljenih sukoba, ali i uključivanje primjera zemalja regiona, čije je ispitivanje u tijeku.

ZAHVALA ACKNOWLEDGEMENT

Autori se zahvaljuju Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije na financijskoj podršci. Authors would like to thank the Serbian Ministry of Education, Science and Technological development for the financial support.

Ovaj rad je podržan i od strane Collegium Talentum 2018 Programa Republike Mađarske. This work was supported also by the Collegium Talentum 2018 Program of Hungary.

¹ <http://www.ilfe.org/sr/u-novom-sadu-odr%C5%BEan-sastanak-u-okviru-projekta-refocus>.

LITERATURA REFERENCES

- Alexandrov, A.H., Iliev, I., 2019: Forests in South-eastern Europe. *Topola* 203, 79-85.
- Amacher, G. S., Ollikainen, M., Uusivuori, J., 2014: Forests and ecosystem services: Outlines for new policy options, *Forest Policy and Economics*, 47: 1-3.
- Avdibegović, M., 2002: Forest and Environmental Legislation in the Federation of Bosnia and Herzegovina, *Forstwissenschaftliche Beiträge 26 (Experiences with New Forest and Environmental Laws in Countries with Economies in Transition)*: 49 – 60.
- Bonsu, NO., Dhubbáin AN., O'Connor D., 2019: Understanding forest resource conflicts in Ireland: A case study approach. *Land Use Policy* 80: 287 – 297.
- Bowen, G. A., 2009: Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9 (2): 27-40.
- Boecher, M., Krott, M., 2016: Science Makes the World Go Round. Successful Scientific Knowledge Transfer for the Environment. Cham: Springer. ISBN: 9783319340777.
- Brajić, A., Mutabdžija, S., Avdibegović, M., Marić, B., Bećirović, Dz., Grašić, T., Nikolić, V. Nevenić, R., Pezdevšek Malovrh, Š., 2011: Forest related legislation in some Western Balkan countries referring to nature protection regulations, *Works of the Faculty of Forestry University of Sarajevo*, 41(2): 59-73.
- Browne, M. N., Keeley, S. M., 2001: Asking the right questions: a guide to critical thinking. 6th edition, Prentice-Hall, New York. 221p.
- Cohen, N., Arieli, T., 2011: Field research in conflict environments: Methodological challenges and snowball sampling, *Journal of Peace Research*, 48 (4): 423–435.
- Eckerberg, K., Sandström, C., 2013: Forest conflicts: A growing research field, *Forest Policy and Economics*, 33: 3–7.
- Friedrichs, J. 1990 *Methoden empirischer Sozialforschung*. 14 Auflage, VS Verlag fuer Sozialwissenschaften, Wiesbaden. 429 p.
- Glueck, P., Hogl, K., Weiss, G., 2001: Forst- und Holzwirtschaftspolitik. Studienunterlagen zur Lehrveranstaltung, BOKU, Wien.
- Grujčić I., Milijić V., Nonić, D., 2008: Conflict management in protected areas: The Lazar Canyon natural monument, Eastern Serbia, *The International Journal of Biodiversity Science and Management*, 4(4): 219-229.
- Hendley, K., 1998: Struggling to survive: A case study of adjustment at a Russian enterprise. *Journal for Europe-Asia Studies*, 50 (1): 91-119.
- Hubo, C., Krott, M., 2013: Conflict camouflaging in public administration – a case study in nature conservation policy in Lower Saxony, *Forest Policy Econ.*, 33: 63-70.
- Hull, V., Xu, W., Liu, W., Zhou, S., Vina, A., Zhang, J., Tuanmu MN., Huang, J., Linderman, M., Chen, X., Huang, Y., Ouyang, Y., Zhang, H., Liu, J., 2011: Evaluating the efficacy of zoning designations for protected area management, *Biological conservation*, 144(12): 3028 – 3037.
- Keča Lj., Keča N., Rekola M., 2013: Value Chains of Serbian Non-Wood Forest Products, *International Forestry Review*, 15 (3): 315-335.
- Keča, Lj., Nedeljković, J., 2012: Ecological and economics aspects of the law on forests in the last two decades in Serbia, In: Šulek, Herbst, Schmithüsen (Eds) *Proceedings of the 12th Int. Symp. on Legal Aspects of European Forest Sust. Development*, Cyprus, p. 59-66.
- Kiš, K., 2010: Understanding social conflicts between forestry and nature protection sectors: case study Velebit Mountain, *SEEFOR* 1(2): 81-90.
- Kleinschmit, D., Boecher, M., Giessen, L., 2016: Advancing analytical approach, *Forest Policy and Economics*, 68: 1-6.
- Krott, M., 2012: Value and risks of the use of analytical theory in science for forest policy. *Forest policy and economics*, 16: 35-42.
- Krott, M., 2005: *Forest policy analysis*. Springer, Dodrecht.
- Kroeger, AM., Raitio, K., 2017: Finnish forest policy in the era of bioeconomy: A pathway to sustainability? *Forest Policy and Economics*, 77: 6-15.
- Kubeczko, K., Rametsteiner, E., Weiss G., 2006: The role of sectoral and regional innovation systems in supporting innovations in forestry. *Forest Policy and Economics*, 8(7):704-715.
- Lukić, N., 2013: Urban Forests and Greening in the Republic of Serbia – Legal and Institutional Aspects. *South-east European forestry, SEEFOR* 4(1): 51-55.
- Marić, B. Avdibegović M., Blagojević D., Bećirović Dz., Brajić A., Mutabdžija S., Delić S., Pezdevšek Malovrh, Š., 2012: Conflicts btw. Forestry and Wood-Processing Industry in Bosnia-Herzegovina: Reasons, Actors and Possible Solutions, *SEEFOR* 3(1): 41-48.
- Martinić, I. Posavec, S. Šporčić, M., 2009: Time of intensive changes in environmental and forest legislation for Croatian forestry, In: Avdibegović, Herbst, Schmithüsen (Eds) *Proceedings of the 10th International Symposium on Legal Aspects of European Forest Sustainable Development in Sarajevo*, p. 59-64.
- Matic, S., Anić, I., 2015: Hrvatsko šumarstvo u današnjim gospodarskim i ekološkim uvjetima, U: Matic, Tomić, Anić (ur.) *Zbornik - Proizvodnja hrane i šumarstvo - temelj razvoja istočne Hrvatske*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, p. 41-61.
- Nevenić, R., Rakonjac LJ, Poduška Z, Gagić R., 2011: Collisions and linkages between forestry and environmental policies in South East Europe (SEE) region, *Scientific research and essay* 6: 5492-5500.
- Nikolić, V., Radosavljević A., Petrović, N., Marić, B., Bećirović, Dz., Pezdevšek Malovrh Š., Avdibegović, M., 2011: Forest Law regulations on private forests in Serbia, the BiH Federation and Macedonia, In: Deltuvas, Herbst, Činga (eds.) *Proceedings of the 13th Int. Symp. on Legal aspects of European Sust.ForestDevelopment*, Kaunas, p.166-176.
- Nonić, D., Ranković, N., Marinković, M., Nedeljković, J., Glavonjić, P., 2012: Legal and political framework of smes in the forestry sector: european union and western balkan countries. In: Šulek, Herbst, Schmithüsen (Eds) *Proceedings of the 12th Int. Symposium on Legal Aspects of European Forest Sustainable Development in Cyprus*, p. 79-94.
- Nonić, M., Nedeljković J., Nonić D., 2019: Strateški i zakonodavni okviri konzervacije šumskih genetičkih resursa u Srbiji, *AGRIS* since, 23(1): 11-26.
- Panjković, B., Stanišić, J., Kovačev, N., Perić, R., Kiš, A., Pil, N., Galamboš, L., Dobretić, V., Stojnić, N., Delić, J., Majkić, B., 2010:

- Studija zaštite: Specijalni rezervat prirode "Koviljsko – petrovaradinski rit" predlog za stavljanje pod zaštitu kao zaštićeno područje I kategorije. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, 155 p.
- Panjković, B., Šipka, S., Maksimović, D., 2016: Zaštićena područja prirode u AP Vojvodini: Status zaštite i finansiranje u kontekstu evropskih integracija. (Protected areas in the AP Vojvodina: Protection status and funding in the context of European integrations.) Ekološki centar Stanište, Vršac.
 - Pezdevšek Malovrh, Š., Mihelič, M., Krč, J., 2018: Varstvo gozdnih tal z vidika zakonodaje – ali obstajajo omejitve pri rabi sodobnih tehnologij? (Protection of forest soil from the legislation point of view – restrictions for the use of modern technologies). *Acta Silvae et Ligni*, 115: 43-56.
 - POG, 2007, 2008, 2012, 2013: Posebne osnova gazdovanja šumama za gazdinske jedinice Krčedinska ada (2007-2016), Dunavske ade (2010-2019), Topolik (2012-2021) i Šajkaška (2013-2022), Vojvodinašume.
 - Puzović, S., Panjković, B., Tucakov, M., Stojnić, N., Sabadoš, K., Stojanović, T., Vig, L., Marić, B., Tešić, O., Kiš, A., Galamboš, L., Pil, N., Kicošev, V., Stojšić, V., Timotić, D., Perić, R., Bošnjak, T., Delić, J., Dobretić, V. I Stanišić, J., 2015: Upravljanje prirodnim baštinom u Vojvodini. Pok. Sek. urbanizam, Pok. zavod zašt. prirode. N. Sad.
 - Ranković N., Keča Lj., 2007: Struktura i valorizacija socijalnih funkcija šuma, *Šumarstvo* 1–2: 93–106.
 - Ranković, N., Stanišić M., Nedeljković J., Nonić D., 2016: Analiza strateških i zakonodavnih okvira u šumarstvu i povezanim sektorima: Ublažavanje negativnih efekata klimatskih promena u Evropskoj Uniji i Srbiji, *Gl. Šumarskog fakulteta*, 113: 99-132.
 - Seidl, R., Thom, D. Kautz, M., Martin-Benito, D., Peltoniemi, M., Vacchiano, G., Wild, J., Ascoli, D., Petr, M., Honkaniemi, J., Lexer, M.J., Trotsiuk, V., Mairota, P., Svoboda, M., Fabrika, M., Nagel TA., Reyser CPO, 2017: Forest disturbances under climate change. *Nature Climate Change*, 7: 395–402.
 - Schusser, C., 2013: Who determines biodiversity? An analysis of actors' power and interests in community forestry in Namibia, *Forest Policy and Economics*, 36: 42-51.
 - Schusser, C., Krott, M., Devkota, R., Maryudi, A., Salla, M., Yufanyi Movuh, M. C., 2012: Sequence design of quantitative and qualitative surveys for increasing efficiency in forest policy research, *Allgemeine Forest und Jagdzeitung*, 183: 75-83.
 - Scott, D., Bradley, R., Bellenger, J-P., Houle, D., Gundale, M.J., Rousk, K., DeLuca TH, 2018: Anthropogenic deposition of heavy metals and phosphorus may reduce biological N₂ fixation in boreal forest mosses. *Science of The Total Environment*, 630:203-210.
 - Sl. Glasnik 44/11, 2011: Uredba o Proglašenju Specijalnog Rezervata Prirode Koviljsko-Petrovaradinski rit, *Službeni Glasnik Republike Srbije* 44/2011, Beograd.
 - Stevanov, M., Krott, M., 2013: Measuring the success of state forest institutions through the example of Serbia and Croatia. *International Forestry Review*, 15(3): 368-386.
 - Stevanov, M., Krajter, S., Orlović, S., Vuletić, D., Marjanović, H., Klačnja, B., 2010: Obnovljivi izvori energije i održiva gradnja: konceptualni elementi i zakonski okvir u Srbiji i Hrvatskoj, *Topola*, 185/186: 69-86.
 - Stojnić, N., Pil, N., Kicošev, V., Stanišić, J., Plemić, Z., Galamboš, L., Delić, J., Timotić, D., Kiš, A., Predojević, J., Milenić, B., Bošnjak, T., Mudri-Stojnić, S., Trifunov, S., Sabadoš, K., 2015: Ekonomsko vrednovanje ekosistemskih usluga Specijalnog rezervata prirode "Koviljsko – Petrovaradinski rit", PZZP, UNDP, GEF, Novi Sad, 63 p.
 - Takala T., Hujala T., Tanskanen M., Tikkanen J., 2017: Forest owners' discourses of forests: Ideological origins of ownership objectives, *Journal of Rural Studies*, 51: 1-14.
 - Tarjan Tobolka, A., Stevanov, M., 2016: Gazdovanje šumama u zaštićenim oblastima u Srbiji: pregled programskog okvira, *Topola* 197/198: 91-102.
 - Thom D, Rammer, W., Dirnböck T, Müller, J., Kobler, J., Katzensteiner, K., Helm, N., Seidl R., 2017: The impacts of climate change and disturbance on spatio-temporal trajectories of biodiversity in a temperate forest landscape, *Journal of Applied Ecology*, 54(1): 28-38.
 - Todorov V., Stojanovska M., Miovska M., 2011: New Forest legislation and its applicability concerning sustainable forest management practices in R. Macedonia. IN: Deltuvus, Herbst, Činga (eds.) Proceedings of the 13th International symposium on Legal aspects of European Sustainable Forest Development in Kaunas, p. 107-111.
 - Vuletić D., Krajter S, Kiš K, Posavec S, Avdibegović M, Blagojević D, Marić B, Paladinić E, 2009a: Conflicts between forestry and nature protection – case studies of two nature parks in Croatia, *Periodicum biologorum*, 111 (4): 467-47.
 - Vuletić, D., Ištok, I., Paladinić, E., 2009b: Croatian forestry policy and strategy – Process or static document. In: Avdibegović, Herbst, Schmithüsen (Eds) Proceedings of the 10th International Symposium on Legal Aspects of European Forest Sustainable Development in Sarajevo, p. 65-72.
 - Vuletić D, Stojanovska M, Avdibegović M, Nevenić R, Petrović N, Posavec S, Haska H, Peri L, Blagojević D., 2010: Forest-related Conflicts in the South-east European Region: Regional aspects and case studies in Albania, Bosnia-Herzegovina, Croatia, Macedonia and Serbia. In: Tuomasjukka T (ed) Forest Policy and Economics in Support of Good Governance, *EFI Proceedings* 58: 117-129.
 - Vuletić D., Avdibegović, M., Stojanovska M., Nevenić R., Haska H., Posavec S., Krajter S., Peri L., Marić B., 2013: Contribution to the understanding of typology and importance of forest related conflicts in SEE, *Periodicum Bilogorum*, 115(3): 385-390.
 - Zorić, M., Đukić, I., Kljajić, Lj., Karaklić, D., Orlović, S., 2019: The possibilities for improvement of ecosystem services in Tara National Park. *Topola* 203, 53-63.

SUMMARY

This study, based on modified Schusser's sequential method, was conducted from August 2017 to August 2018 with the aim of using accessible and familiar case example from Serbia to verify the claim of forest policy science - that users, their interests and potential conflicts of interest can be comprehensively identified and analysed while applying empirically analytical approach. On the example of special nature reserve Koviljsko-Petrovaradinski Rit the intensity of user's interest is assessed based on qualitative content analysis and critical reasoning in combination with the techniques of triangulation, induction and deduction. By entering the estimated intensity of user interests into the analytical scheme (users categorized as forest owners- state/province and private, forestry employees, enterprises/institutions and citizens), the first conflicting zone was identified between the very strong interests in forest utilization (priority of profitable timber harvesting) and the interest field comprising the very strong and strong user interests for nature conservation. In addition, the state/province (public enterprise Vojvodinašume) is in an internal conflict, having (also) a very strong interest in wood production (creating revenues) on the one hand and in nature conservation on another. In order to balance them (towards the general social interest), the state/province has an advantage of being in the position to look internally for a solution, but the analytical scheme also shows how potential changes could trigger conflicts with other users (wood industry if protection is increased or nature protection actors if logging intensifies). The current solution of protection zones, divided into strict protection 6%, active protection 29% and profitable use of wood 65%, reflects the actual compromise package between the state/province and interests of remaining users, which will last as long as the state/province is in the position to support it with available political means.

Whereas individual discourses take into account only partial aspects, the current approach has provided a comprehensive insight into Rit's actors and interests. Methodological set-up of existing theoretically-based analytical categories has offered conclusions relevant for further research, forming at the same time a strong basis for more active communication of results with practice: users can more clearly perceive each other's positions and evaluate own abilities to act, while searching for the implementation concepts that work in practice.

KEY WORDS: interests, conflicts, protected areas, forest policy, Serbia.